

Zadání pro semináře z obecné části mezinárodního práva veřejného Ak. r. 2004-2005

Situace: Od r. 754 ovládala katolická církev v Římě a částech Itálie území, jehož velikost se postupně měnila. V r. 1870 anektovalo církevní stát italské knížectví. Následně r. 1929 uzavřela Itálie se Svatým stolcem tzv. *Lateránské smlouvy*, kterými uznala teritoriální suverenitu katolické církve nad vatikánským palácem a některými dalšími budovami. Stejně tak Itálie přiznala papeži formální nezávislost na jakékoli státní moci.

Na jedné straně je Vatikán nejmenší entitou na světě (0,44km²) a jeho obyvatelstvo je tvořeno na specifickém základě, tj. chybí mu schopnost reprodukce, hierarchická struktura, nevýlučné občanství apod. Mnozí autoři také poukazují na těsný poměr k italské státní moci, který vatikánskou správu relativizuje.

Přesto se Svatý stolec účastní na mezinárodní smluvní normotvorbě, a to i kodifikační, např. na Ženevských úmluvách o ochraně obětí války (1949) a Protokolů k nim (1977) či na Vídeňské úmluvě o diplomatických stycích (1961). Svatý stolec taktéž sjednává smlouvy o diplomatickém zastoupení a v církevních otázkách uzavírá mezinárodní smlouvy zvané *konkordáty*. Vatikán je také členem několika mezinárodních organizací – např. Světové poštovní unie či Mezinárodní agentury pro atomovou energii (IAEA).

Úkolem tohoto semináře je rozebrat jednotlivé atributy státu a určit, zda-li Vatikán tyto kritéria splňuje.

Otázky:

- 1) Jaký právní status má Vatikán podle mezinárodního práva?
 - a. Které předpoklady musí být splněny podle Montevidejské úmluvy z roku 1933, aby mohl být určitý subjekt považován v mezinárodním právu za stát?
 - b. Je Vatikán členem OSN?
 - c. Je členství státu v OSN nezbytným předpokladem jeho subjektivity v mezinárodním právu?
 - d. Kriticky rozeberte postoj pana prof. Malenovského, postoj prof. Seidl-Hohenwelderna a přiložené odlišné stanovisko dvou soudců k nálezů Ústavního soudu č.4/2003 Sb.
- 2) Jaký postoj zastává vůči Vatikánu ČR? Ratifikovala ČR s Vatikánem (popř. se Svatým stolcem) nějakou mezinárodní smlouvu, která by upravovala vzájemné vztahy?
- 3) Jaký je rozdíl mezi Vatikánem a Svatým stolcem?

Povinná literatura:

- 1) MALENOVSKÝ, J.: *Mezinárodní právo veřejné*. 3.vydání, Brno, Doplněk, 2002, str. 60-65 a 82-83.
- 2) SEIDL-HOHENWELDERN, I.: *Mezinárodní právo veřejné*. Praha, Codex Bohemia, 1999, str. 150-151 (marg. 767-777).
- 3) Montevidejská úmluva o právech a povinnostech států (1933), In POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J.: *Obecné mezinárodní právo v dokumentech*. 2.vydání, Praha, C.H.Beck, 2004, str. 17.
- 4) Nález ÚS č.4/2003 Sb. (pouze přiložené nesouhlasné stanovisko)

Odlišné stanovisko soudců JUDr. P. H. a JUDr. J. M. k odůvodnění nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 6/02, o ústavnosti zák. č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a o postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů

Odůvodnění nálezu ovšem trvá na tom, že v případě "řady" církví je jejich právní subjektivita založena církevními řády či jinými právními systémy, a český stát pak takovou subjektivitu již nemůže vytvořit, ale pouze ji respektovat. Klade se zásadní otázka, která norma kterého právního systému přikazuje České republice, aby respektovala právní subjektivitu církve či náboženské společnosti, kterou konstituoval jiný normotvůrce. Takovým systémem nemůže být církevní řád, neboť církev (náboženská společnost) není zdrojem svrchované moci, která by mohla konkurovat moci státu, jenž vykonává "úplnou a výlučnou" svrchovanost na vlastním území. Nemůže jím být ani právní řád jiného státu, neboť tomu brání vztahy svrchované rovnosti mezi státy i princip, podle něhož v případě konfliktu o výkon jurisdikce mezi více státy převládne zásadně vůle státu, jenž může uplatnit teritoriální titul. ČR není proto povinna uznat takové postavení církve podléhající její jurisdikci, jaké této církvi přiznal právní řád jiného státu. Takovou povinnost by jí mohlo založit toliko smluvní ujednání s tímto jiným státem. ČR nevyplývá povinnost uznat preexistující právní subjektivitu církví (náboženských společností) ani z mezinárodního práva. Neukládá jí to žádná norma obecného mezinárodního práva (naopak, praxe států výmluvně svědčí o absenci takové normy), ani žádná mezinárodní smlouva, včetně univerzálních či evropských úmluv o lidských právech

...

Odůvodnění nálezu zjevně vychází z premisy, že koncepce registrace coby konstitutivního aktu státní moci je nepoužitelná na katolickou církev vzhledem k mezinárodně právní subjektivitě Svatého stolce. ... Katolické náboženství je jediné, jež současně aspiruje na univerzalitu a působí pod vedením duchovní vlády Svatého stolce nespojené se světskou vládou žádného státu. Proto se otázka mezinárodní subjektivity klade výlučně u Svatého stolce (L. Le Fur: Nástin mezinárodního práva veřejného. Orbis, Praha, 1935, s. 150-151).

...

Svatý stolec má postavení srovnatelné s postavením státu, třebaže státem není. ČR jeho subjektivitu podle mezinárodního práva uznává, ačkoli s ním dosud neuzavřela připravovanou mezinárodní smlouvu (nikoli "mezistátní" smlouvu, jak mylně tvrdí ve svém vyjádření Česká biskupská konference). Uznala ji existencí vzájemných diplomatických styků (Československa a Svatého stolce) do r.1950, jejich obnovením v dubnu 1990 a trváním do současnosti. V nepřítomnosti mezinárodní smlouvy mezi ČR a Svatým stolicem nelze vyloučit existenci bilaterálních obyčejových norem vzniklých v jejich dosavadní vzájemné praxi (přerušení této praxe v podmínkách totalitního Československa není nezbytné považovat za překážku, jež by znemožnila ustálení případných obyčejových pravidel). Pokud by taková obyčejová pravidla existovala, ČR by musela respektovat povinnosti z nich jako svůj mezinárodní závazek (viz čl. 1 odst. 2 Ústavy).

...

Mezinárodně právní osobnost Svatého stolce je podstatným odlišujícím znakem katolické církve v poměru k ostatním církvím. ... Skutečnost, že Svatý stolec je subjektem mezinárodního práva, který ČR uznala, je nepochybně "objektivním" důvodem k odlišnému zacházení s katolickou církví v různých otázkách upravených zákonem č. 3/2002 Sb. Svědčí o tom např. i § 106 odst. 2 Ústavy ČSR z r. 1920, jenž připouštěl odchylky od zásady rovnosti, pokud je "dovoluje mezinárodní právo". Jinými slovy, pokud bude platně uzavřena Smlouva mezi ČR a Svatým stolicem o úpravě vzájemných vztahů, může tento mezinárodněprávní instrument upravit ve vztahu ke katolické církvi různé otázky upravené obecně v zák. č. 3/2002 Sb. odlišným způsobem od něj. S využitím čl. 10 Ústavy ve znění úst. zákona č. 395/2001 Sb. se pak použije speciální úprava smluvní, nikoli obecná zákonná (lex specialis).